

TELEMARKS FORSKING
NOTODDEN

Åse Streitlien
GRATIS BARNEHAGE I ØYFJELL –
ERFARINGER FRA ET
PRØVEPROSJEKT

Rapport 01/2009
Telemarksforskning-Notodden

<i>Rapportnummer:</i>	02/2009
<i>ISBN:</i>	978-82-7463-145-8
<i>Oppdragsgiver:</i>	Vinje kommune
<i>Kontaktperson:</i>	Torbjørger Enerstad
<i>Dato:</i>	November 2009
<i>Prosjektleder:</i>	Seniorforsker Åse Streitlien
<i>Prosjektansvarlig:</i>	Direktør Heike Speitz
<p>TELEMARKSFORSKING-NOTODDEN Senter for pedagogisk forskning og utviklingsarbeid Lærerskoleveien 35, 3679 Notodden</p> <p>Telefon: 35 02 66 99 Faks: 35 02 66 98 E-post: tfn@hit.no Web: www.tfn.no</p> <p>Tiltaksnr.: 966 009 012</p>	

INNHOOLD

1 INNLEDNING	4
OM OPPDRAGET	4
PROBLEMSTILLINGER	4
BAKGRUNN	4
METODE	5
2 ERFARINGER OG RESULTATER.....	7
ØKONOMI OG KOSTNADER	7
ERFARINGER OG SYNSPUNKTER FRA BRUKERNE.....	10
AVSLUTTENDE KOMMENTAR	13
SYNSPUNKTER FRA LEDELSE OG TILSATTE I ØYFJELL OPPVEKSTSENTER.....	13
SYNSPUNKTER FRA BRUKERE OG TILSATTE I EDLAND BARNEHAGE	15
INTERVJU MED FORELDRE OG TILSATTE I EDLAND BARNEHAGE..	16
OPPSUMMERING OG KONKLUSJONER	19
REFERANSER	21
VEDLEGG	22
INTERVJU MED ENHETSLEDER – ØYFJELL OPPVEKSTSENTER	22
INTERVJU MED NESTLEDER OG ANSATT I ØYFJELL BARNEHAGE	23
INTERVJU FORELDRE I ØYFJELL BARNEHAGE.....	24
INTERVJU MED STYRER OG TILSATTE I EDLAND BARNEHAGE	25
INTERVJU MED FORELDRE I EDLAND BARNEHAGE	26

1 INNLEDNING

OM OPPDRAGET

Telemarksforsking-Notodden (TFN) fikk våren 2009 forespørsel fra Vinje kommune om å gjøre en evaluering av barnehagetilbudet ved Øyfjell oppvekstsenter der de var i ferd med å avslutte et prøveprosjekt med gratis barnehage i to år (2007 – 2009). Evalueringen startet opp i april 2009, og oppdragsgiver ønsket at resultatene skulle dokumenteres i en rapport (15-20 sider) i midten av juni samme år.

PROBLEMSTILLINGER

I evalueringen av barnehagetilbudet har oppdragsgiver beskrevet følgende problemstillinger/problemområder som skal ligge til grunn for evalueringen:

- Hva er de reelle kostnadene ved tilbudet? (Kartlegging av relevante økonomiske parametere knyttet til barnehagetilbudet, særlig sammenhengen mellom foreldrebetaling og statsstøtte).
- Hvordan har tilbudet påvirket bruken av barnehagen? (Aldersgrupper, antall dager per uke, oppholdstid m.m.).
- Hvilken effekt har tilbudet på demografiske forhold som aldersfordeling, tilflytting/fracflytting i området?
- Hvordan vurderes tilbudet av foreldre og ansatte?
- Hvordan vurderes tilbudet av andre? (Brukere og ansatte i andre barnehager i kommunen).

Telemarksforsking-Notodden har forstått oppdraget slik at de skal kartlegge virkninger og erfaringer med barnehagetilbudet og hvordan berørte parter vurderer tiltaket. Resultatene fra evalueringen kan da benyttes for å vurdere liknende tiltak i Vinje kommune.

BAKGRUNN

Øyfjell oppvekstsenter består av barnehage, skole og SFO og har 11 tilsatte. I barnehagen var det våren 2009, 24 barn. Senteret har en oppvekstsjef og en nestleder. Barnehagen og skolen ble organisert som oppvekstsenter i 2001. Øyfjell er ei bygd med ca 300 innbyggere.

For å forstå virkningen av gratis barnehagetilbud i Øyfjell, er det nødvendig å se dette i sammenheng med et bygdeutviklingsprosjekt som har fått navnet Øyfjell City som startet i 2006 og avsluttes i 2009. Øyfjell City har følgende visjoner og mål (<http://oyfjell.brada.no/index.php?page=11&id=5>):

Gjennom å prøve ut særvilkår som virkemiddel, nye, ville idear og utradisjonell marknadføring i prosjektperioden skal vi

Auke folketalet

- *Med det meiner vi at dei som bur her i dag skal ynskje å bli verande og bygdi skal oppfattas så god og spennande at andre ynskjer å flytte inn/koma heim*

Auke trivselen

- *Med dette meiner vi at både fastbuande og dei nye "innbyggjarane" – hyttebuarane – skal ha sin naturlege plass og stå fram som ressursar for bygdi*
- *Auke talet på arbeidsplassar*

Med dette håpar vi at mobilisering og positiv tenking, fører til nyetableringar.

På hjemmesiden (<http://www.oyfjell.no/sider/tekst.asp?side=7>) kan vi lese mer om bakgrunnen for prøveprosjektet med gratis barnehage slik situasjonen så ut i 2006:

Prognosane for elevtalet på skulen i Øyfjell såg dårlege ut. I kjølvatnet av eit foreldremøte på skulen vart det så kalla inn til eit bygdemøte om situasjonen. Ein vart einige om at noko måtte gjerast for å bevare skulen og barnehagen, som er viktige institusjonar i ei lita bygd. Prosjektet Øyfjell City vart såleis fødd. Prosjekteigarane er velforeininga Øyfjell Utvikling som vart starta på 90-talet. Øyfjell City har i år prosjektleiar i 60% stilling. 43% av denne er Øyfjell City, og 17 % er Hyttefolkprosjektet. Hyttefolkprosjektet er eit samarbeid mellom Vinje og Tinn kommune. Burtsett frå dette vert arbeidet i Øyfjell City drive på dugnad.

Som oppvekstsjefen ved Øyfjell oppvekstsenter pekte på i intervjuet med TFN, var det kjent på dette tidspunktet at det var et visst potensial for å øke antall barn i barnehagen. Spørsmålet var om pris kunne være et virkemiddel for å få flere til å bruke barnehagen. Dette ble diskutert med ledelsen i kommunen. Ideen fikk positiv respons, etter hvert også i det politiske miljøet. Et gratis barnehagetilbud passet bra inn i bygdemobiliseringsprosjektet "Øyfjell City" hvor målet var både å få folk til å bli og få folk til å flytte til Øyfjell. Gratis barnehagetilbud kunne brukes i markedsføringen av Øyfjell som et godt sted å bo for barnefamilier.

METODE

Oppdraget tilsa at evalueringen skulle omfatte en gjennomgang av relevante dokumenter, samt intervju med et utvalg informanter.

Basert på samtaler med oppdragsgiver, identifiserte TFN fire ulike målgrupper. Disse er a) leder og nestleder av Øyfjell oppvekstsenter, b) foreldre/foresatte som er/har vært brukere av det gratis barnehagetilbudet, c) medarbeidere i virksomheten, d) medarbeidere og brukere i sammenliknbare virksomheter.

I evalueringen gjennomførte vi følgende delundersøkelser:

UNDERSØKELSESTYPER	MÅLGRUPPE	METODE	UTVALG
Delundersøkelse 1:	Enhetsleder ved Øyfjell oppvekstsenter	Intervju og innsamling av relevant dokumentasjon (opplysninger om økonomi, tilskudd m.m.)	
Delundersøkelse 2a:	Brukere og tilsatte i barnehagen i Øyfjell	Intervju	6 – 8 foreldre som representerer ulike aldersgrupper barn
Delundersøkelse 2b:	Brukere og tilsatte ved sammenliknbare barnehager	Intervju	Et representativt utvalg av foreldre og tilsatte
Delundersøkelse 3: Virkning av tilbudet		Studier av statistikk, annen tilgjengelig dokumentasjon	

Utvalget til intervju ble foretatt i samarbeid med oppdragsgiver og ledere ved de aktuelle institusjonene som er med i utvalget. Som grunnlag ble det utarbeidet intervjumaler (se vedlegg 1, 2, 3, 4), men intervjuet kan beskrives som semi-strukturert, da det hadde en åpen form hvor informantene kunne komme med innspill til temaer. Det ble foretatt lydopptak av intervjuene som senere ble transkribert.

I alt ble 15 personer intervjuet: Oppvekstsjef og nestleder ved Øyfjell oppvekstsenter, en ansatt i barnehagen ved senteret, sju foreldre med tilknytning til Øyfjell barnehage, styrer og to ansatte ved Edland barnehage, samt to foreldrerepresentanter fra samme barnehage. I rapporten er brukerne av Øyfjell barnehage gitt forholdsvis mye plass da disse ses på som svært sentrale informanter med førstehåndserfaringer fra prøveprosjektet.

Det ble samlet inn relevante dokumenter fra oppdragsgiver og fra oppvekstsenteret (årsplaner, virksomhetsplaner, årsmeldinger, budsjettoversikt, statistikk, resultater fra intern evaluering m.m.).

2 ERFARINGER OG RESULTATER

ØKONOMI OG KOSTNADER

Som TFN har forstått ut fra samtaler med involverte parter, var det mye tvil blant beslutningstakerne i Vinje kommune om det lot seg gjøre å tilby gratis barnehage i Øyfjell uten å komme dårlig ut økonomisk. Det var også en del engstelse knyttet til reaksjoner fra andre innbyggere i kommunen; at dette ville oppfattes som urettferdig og skape stor misnøye hos foreldre som ikke fikk det samme tilbudet.

I oppdraget var vi bedt om å se spesielt på sammenhengen mellom foreldrebetaling og statsstøtte (jf. problemstillinger). Det er viktig å holde fast ved at det var mye ledig kapasitet i Øyfjell barnehage i 2005/2006. I oversikt over barnehagen var det dette året oppført åtte barn. Bare ett av disse barna hadde et fulltids tilbud, dvs. fem hele dager per uke. De andre barna fordelte seg fra en hel dag i uka, to til tre hele dager, to og en halv dag, og til to halve dager per uke.

Hvis vi ser på foreldrebetalingen i 2005, så utgjorde den 108 722 kr. Som bakgrunnsinformasjon kan vi opplyse om at det her var snakk om både friplass og søskenmoderasjon. Ved å øke barnetallet, ville statstilskuddet til barnehagen øke. Som oppvekstsjefen selv sier i intervjuet:

For å hente inn den summen som var på foreldrebetaling, så trengte vi bare et par unger ekstra og da kunne vi dekt det med statstilskudd. For statstilskudd for unger opp til 3 år i full plass er 80 – 90 000. Med andre ord så var risikoen for at vi skulle havne i minus fryktelig liten.

Tilskuddet fra staten beregnes på grunnlag av faktisk antall barn i barnehagen, deres alder og avtalte ukentlig oppholdstid. Ideen i prøveprosjektet var at ved å øke barnetallet, ville statstilskuddet raskt komme over foreldrebetalingen i sum. For å utløse endret driftstilskudd, må økningen i antall barn være en økning på to eller flere i ordinære barnehager. Det er verdt å nevne at tilskuddet begrenses oppad til at barnehagen ikke får tilskudd for flere barn enn det er plass til innenfor barnehagens godkjenning (KD 2009). Det vil si at økt barnetall ikke uten videre betyr økt tilskudd hvis det ikke er areal til det.

Figur 1 viser antall barn og ansatte i perioden 2006 – 2009 i Øyfjell barnehage.

Figur 1: Antall ansatte og barn i Øyfjell barnehage (kilde: Årsmeldinger for barnehager)

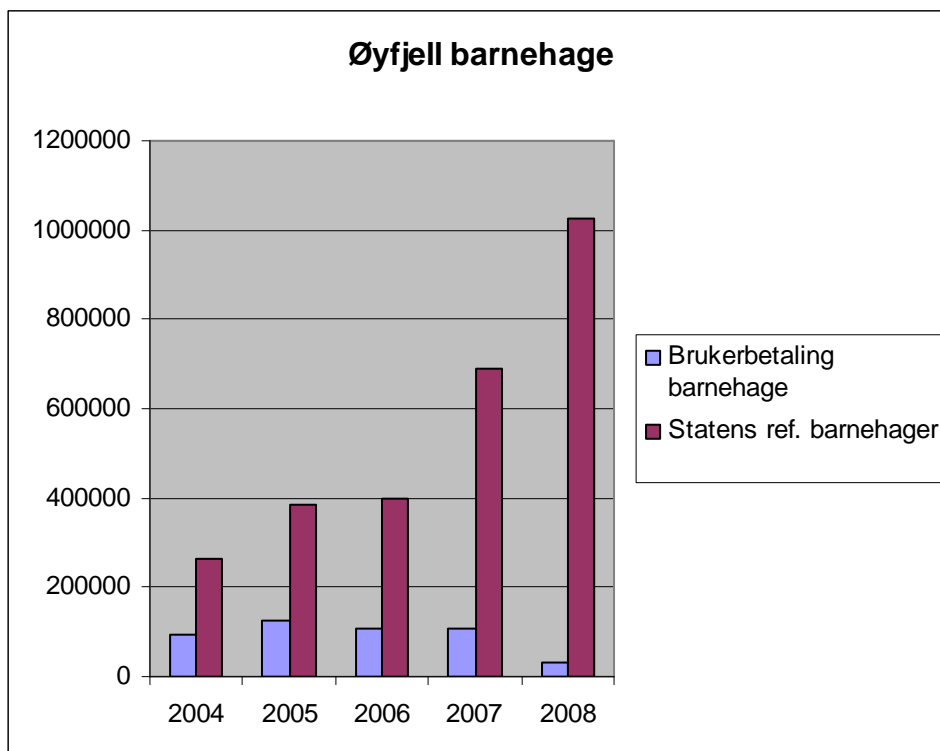
År:	Personale:	Antall barn:
2005/2006	4 (pedagogisk leder og 3 assistenter)	8
2006/2007	5 (pedagogisk leder, 3 assistenter + 1 assistent i perioden 02.10.06-01.02.07)	10
2007/2008	6 (pedagogisk leder og 5 assistenter)	18
2008/2009	6 (pedagogisk leder, 1 førskolelærer, 3 assistent, 1 lærling)	22

Som vi ser av figuren, var det en økning fra 8 til 22 barn i perioden 2005 til 2008 (våren 2009 var det 24 barn i barnehagen). Oversikt fra kommunen viser at det per 15. desember 2008 var 7 barn som hadde oppholdstid 33-40 timer, og 7 barn som hadde 41 timer eller mer. Det betyr at det i 2008/2009 ikke bare er flere barn i barnehagen, men at flere barn er der samtidig. Selv om det var utfordrende for personalet i Øyfjell barnehage med så rask økning av barn uten at arealet ble utvidet, sa de i intervjuet at de satte pris på den utviklingen som hadde skjedd, og at de hadde fått mange positive reaksjoner fra foreldre på at barnetallet hadde økt. Utsagn fra foreldre som ”*Det er så koselig, det skjer noe her*”, ”*Fint at dere er så mange*”, underbygger denne oppfatningen.

Plassmangelen i barnehagen forårsaket at det ble bygget en lavo i skogen som kunne benyttes av barnehagebarna. Denne lavoen kommer også skoleelevene til gode og blir av personalet ved oppvekstsenteret vurdert som et pedagogisk pluss for alle årstrinn.

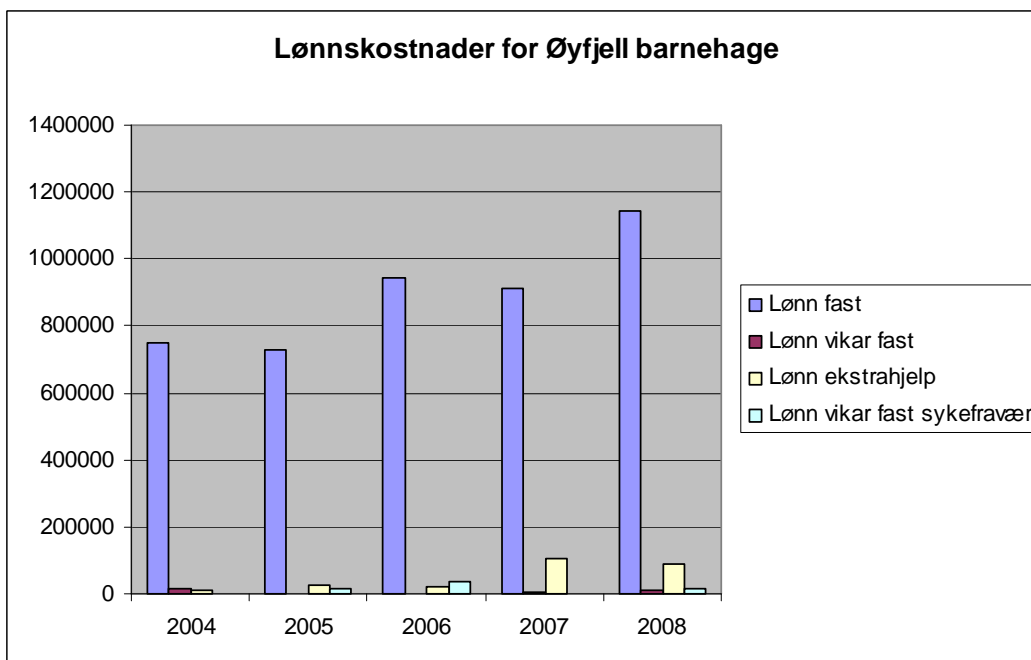
Når det gjelder forholdet mellom brukerbetaling og statstilskudd, viser figur 2 utviklingen av statstilskudd og brukerbetaling.

Figur 2: Brukerbetaling og statstilskudd

I 2008 utgjorde statstilskuddet 1 026 156. Hvis vi ser på lønnskostnader (figur 3), så har de økt, også på bakgrunn av økt bemanning (lønn til fast tilsatte 1 144 652 i 2008).

Figur 3: Lønnskostnader

Økonomisk vil en kunne si at prøveprosjektet kom bra ut hvis en legger parametrene foreldrebetaling, statsstøtte og lønnskostnader til grunn.

Det kan se ut som om gratis barnehage i to år var et nødvendig grep for å øke barnetallet. På bakgrunn av situasjonen i Øyfjell i 2005 var alternativene enten å fortsette med et oppvekstsenter hvor barne- og elevtallet gikk ned, eller å finne et virkemiddel som kunne snu utviklingen. Særlig barnehagen hadde på det tidspunktet store utfordringer, også rent pedagogisk. Ett eller to barn i barnehagen en dag i uka er et lite stimulerende miljø både for barna og de ansatte og vil uvilkårlig påvirke kvaliteten. Mange foreldre vil også vurdere det som lite aktuelt å søke et barnehagetilbud hvor det sosiale miljøet for barna er så begrenset. Da vil de kanskje heller søke andre løsninger for tilsyn og omsorg for barnet.

Som vi vil se av intervjudataene fra Øyfjell i følgende kapittel, er foreldrene samstemte i sin vurdering av hva tilbudet har betydd for dem og for bygda, mens andre informantgrupper mener at økning i barnetallet ville ha kommet uansett, på grunn av et visst generasjonsskifte blant innbyggerne i Øyfjell.

ERFARINGER OG SYNSPUNKTER FRA BRUKERNE

I utvalget av foreldre i Øyfjell barnehage var vi opptatt av at informantene skulle ha ulik bakgrunn (for eksempel antall år som brukere av barnehagen, kort og lang botid i Øyfjell, type tilknytning til bygda, barnas alder m.m.). Intervjuene ble foretatt som fokusgruppeintervju. Kitinger (1995) hevder at fokusgruppeintervju er godt egnet i studier hvor intensjonen er å studere holdninger og erfaringer, samt hvordan kunnskaper og ideer utvikles og er til stede innen en gitt sammenheng. I selve intervjusituasjonen vil også gruppa kunne utveksle erfaringer som igjen kan frambringe nye momenter.

Behovet for barnehage

Det ble understreket av flere foreldre at det ikke hadde vært mulig å ha arbeid utenom bygda hvis ikke det hadde vært et barnehagetilbud i Øyfjell. På grunn av lang arbeidsvei for mange foreldre, blir det lange dager hvor barna trenger omsorg og tilsyn. Noen hadde for eksempel turnusordning i jobben, noe som gjør at behovet for barnehage er ekstra stort. Fra foreldrenes side ble det understreket at kvaliteten på barnehagen telte mye, og at det var svært viktig at barnet(barna) trivdes. Som noen pekte på:

Barnehagen er alfa og omega. Den er kjempeviktig, ellers hadde det vært omtrent umulig her det er så store avstander. Det er også så verdifullt for ungene å møte andre barn. Mitt barn stortrives i barnehagen. Det er nesten vanskelig å holde henne hjemme hvis jeg har fri. Her er det trygt og godt og fint sted å leke. Alle ungene er her, her får de være blant andre.

Det betyr alt. Jeg kunne ikke beholdt jobben, hvis det ikke var barnehage her.

Slik det kom fram i intervjuet, var det imidlertid ikke bare behov for daglig omsorg/tilsyn som foreldre var opptatt av. Bruk av barnehagen ble også vurdert som svært viktig med tanke på barnets læring og behov for sosial omgang med både jevnaldrende og barn i ulike aldersgrupper. I det hele tatt ble barnehagen vurdert som et viktig ledd i oppvekstmiljøet, og ikke minst som en sosial møteplass for foreldre.

Foreldrene var svært godt fornøyd med samarbeidet med barnehagen og kvaliteten på det pedagogiske innholdet. Ikke minst opplevde foreldre at de tilsatte i barnehagen var interesserte i hva foreldrene mente og tok tak i kritiske

synspunkter som de eventuelt måtte komme med. Slik foreldrene vurderte det, var barnehagen preget av høy grad av trivsel. Miljøet ble beskrevet som harmonisk. Personalet var dyktige til å informere foreldrene og gi konstruktive tilbakemeldinger. Det ble også understreket at det var bra at det var en viss spredning i alder blant personalet.

Om gratistilbudet

Informasjon om prøveprosjektet hadde nådd foreldrene på forskjellige måter. Noen hadde hørt om det av bekjente, noen direkte fra kommunen og noen via nettsiden til Øyfjell City.

Foreldre så på den utviklingen som hadde vært med økning av barnetallet og økt bruk av barnehagen som svært positiv.

Nå er det 24 barn her. Jeg tror nok at gratis barnehage har hatt mye å si, bevisst eller ubevisst. Det er klart at det lettet jobbmessig for mange.

Det at et barn var alene en dag i uka, var en situasjon som ingen ønsket seg tilbake til. Det å kunne benytte seg av barnehagetilbudet når en er i en etableringsfase, er et kostnadsspørsmål, slik noen av informantene så det.

Hvis du skal ha to barn i barnehagen, for eksempel, og når du har mye lån, så har det en god del å si.

Økonomien betyr en god del. Hadde det ikke vært gratis, så hadde ikke jeg valgt barnehage, selv om jeg ser at barnet har veldig godt av det. Vi hadde ikke hatt økonomi. Det er veldig positivt for unger. Det blir noe helt annet enn å gå hjemme.

Gratis barnehage har betydd en trygghet økonomisk, men også at en ble kjent med hva barnehagen kunne tilby.

Det blir en lav terskel for å ta i mot et tilbud. Jeg tror at det ble en så lav terskel for å søke barnehage at man ikke trengte å tenke mer over det, det var bare å søke.

Utover det som har med barnehagen å gjøre og den situasjonen de selv var i, mente foreldrene at gratis barnehagetilbud ga en signaleffekt som er viktig for markedsføring av bygda.

Slik indirekte får du inntrykk av at det skjer noe her, vi ønsker noe i Øyfjell. Det er liv og nye ideer. Det er et kjempepluss med barnehagen.

Det ble imidlertid understreket av flere at gratis barnehagetilbud alene ikke er nok til at en ønsker å bosette seg et sted. I Øyfjell har prøveprosjektet inngått i en hel ”pakke”. Det er foreldrenes inntrykk at det har begynt å skje noe i bygda på grunn av Øyfjell City-prosjektet.

Jeg har vært her snart i sju år. Forholdsvis stilt i begynnelsen. Nå har det begynt å skje noe. Jeg hadde ikke vært interessert i å flytte ungene mine til et sted der det mest ikke var andre unger, for eksempel bare en unge på samme alder. De blir da så alene i oppveksten. Samholdet, mer unger, at det er flere som bor her, er

voldsomt positivt. Det har veldig mye å si for oss. Hadde det ikke vært unger her oppe, hadde vi ikke vært så interesserte i å flytte.

I perioden hvor det var få barn, ble det diskutert å stenge barnehagen de dagene det var ett eller to barn. Som det kom fram i dette intervjuet (og fra andre informanter), forsøkte en da å reise til Rauland barnehage de aktuelle dagene. Men det fungerte ikke så bra. De foreldrene som hadde opplevd det de omtalte som nedgangstider, var ekstra glade for den utviklingen som nå hadde funnet sted.

Det som har skjedd da på fire år - til ny barnehage nå – det er ganske moro.

Barnehagen blir av brukerne vurdert som et positivt sted å være for barna. Det kom fram i intervjuet at barnehagen også er en sosial møteplass for foreldrene.

Jeg bodde her i ganske mange år uten at jeg kjente noen. Det kan jo være min egen skyld. Men det var jo etter at jeg fikk barn i barnehagen, at jeg oppdaget at det bodde unge folk her, og vi ble veldig godt kjent. Det syns jeg er kjempeviktig. Hadde ikke kjent noen her, hvis jeg ikke hadde hatt unger i barnehagen.

Som det ble sagt, er Øyfjell ei stor bygd i utstrekning hvor befolkningen bor spredt. Det er ikke like lett å gå og banke på ei dør før en kjenner de som bor der. Slik sett blir barnehagen ekstra viktig for å bli kjent med andre beboere i bygda.

Foreldrene fikk spørsmålet om de ville fortsette å være brukere av barnehagen etter at prøveprosjektet er over. Som noen pekte på, vil det alltid være et kostnadsspørsmål hvor mange dager barnet skal være i barnehagen, eller om en kan benytte barnehage i det hele tatt. Men slik de fleste så det, er det vanskelig å ta barnet ut av barnehagen fullt og helt. Endagstilbud er heller ikke aktuelt for dem som ble intervjuet. Det er vanskelig for barnet det gjelder, og det er vanskelig for foreldrene da det kan bety ulike former for omsorg som skal organiseres når foreldre er på arbeid. For yngre barn er det et langt opphold mellom hver gang de da er i barnehagen. En slik omstilling en gang i uka vil virke negativt, mente informantene. Så sant det var mulig økonomisk, ville foreldrene fortsette å benytte seg av barnehagen.

Foreldrene mente at gratis barnehage i en periode kan rekruttere nye brukere. Foreldre som har annen type tilsyn å benytte seg av, har kanskje ikke vurdert barnehage tidligere. Men hvis tilbudet er gratis, vil de få en sjanse til å erfare hva barnehage er.

Det var også enighet blant foreldrene om at det å tilby gratis barnehage ikke betyr kun ekstra kostnader for kommunen. Utvidet bruk av barnehagen, flere barn og flere elever ved oppvekstsenteret, vil bety flere arbeidsplasser i bygda.

Jo flere unger det er her, jo flere arbeidsplasser er det. Det er ikke bare negativt kostnadmessig at det er gratis.

Innstilling til Øyfjell

Informantene hadde stor tro på den videre utviklingen i Øyfjell. De mente mange ulike tiltak og aktiviteter var på gang som kunne tiltrekke nye beboere.

Vi har tro på Øyfjell. Det er masse på gang. Unge folk har etablert seg, og noen skal begynne å etablere seg.

Under intervjuet fikk de også spørsmål om de trodde dette var en utvikling som ville ha kommet uansett – at det var et naturlig generasjonsskifte i bygda. Foreldrene var ikke uten videre enige i det. Det er andre ting som teller i tillegg.

Jeg føler at det er optimisme her nå. Jeg har inntrykk av at noen etablerer seg her i stedet for andre steder. Så tar det ene det andre. Da kan det her med barnehage ha vært en av mange ting som har medvirka. Og det at vi har hatt generasjonsskifte trenger ikke bety at folk etablerer seg her. Hadde det ikke vært vennepar som etablerte seg her, er jeg usikker på hva vi hadde gjort.

Som det ble pekt på, ville det bli svært trist hvis familier begynte å flytte fra bygda. Det blir også understreket at det er lett å føle seg velkommen i Øyfjell. Øyfjell City har en stor del av æren for det, ved for eksempel å opprette en ”helseminister” og egen velkomstkommité. Samspeillet mellom skole og barnehage blir vurdert til å være svært bra. Nettopp kvaliteten i barnehage og skole er av stor betydning for å flytte til et sted. Det er noe av det første foreldre vil sjekke når de vurderer å endre bosted.

På spørsmål om gratis barnehage i en prøveperiode kan være aktuelt for andre bygger, er meningen at det kan være verdt et forsøk. Det de mente var svært viktig, var at det blir åpen informasjon om tilbudet og hva som er hensikten med det. Foreldrene mente de ikke hadde opplevd misunnelse eller misstemning fra foreldre fra andre steder i kommunen. Det var heller slik at de ble møtte med nysgjerrighet og interesse og spørsmål som ”Går det virkelig an?”.

Avsluttende kommentar

Foreldrene var slik analysen viser, entydig positive til prøveprosjektet. De mente at dette var et signal til småbarnsforeldre om at de var velkomne til Øyfjell. Det gjorde det lettere å etablere seg, bygge bolig eller starte egen virksomhet i bygda. Det å bygge prøvebosted slik planene i Øyfjell var, ble vurdert som et viktig skritt i riktig retning. Som en oppsummering av intervjuene kan vi si at foreldrene viste en positiv holdning til prøveprosjektet med gratis barnehage, men også forståelse for at det nå var slutt.

SYNSPUNKTER FRA LEDELSE OG TILSATTE I ØYFJELL OPPVEKSTSENTER

Intervju med oppvekstsjef

Oppvekstsjefen ved senteret har hatt en sentral rolle i prøveprosjektet med gratis barnehage, også ved at han deltar i prosjektet Øyfjell City. Slik han så det, kunne gratis barnehage brukes som et ledd i markedsføringen av Øyfjell. Han understreket i intervjuet, at det i denne type utviklingsprosjekt er helt nødvendig med en grundig forberedelse for at en skal kunne lykkes.

Internt i Øyfjell har en hatt to spørreundersøkelser til brukere i barnehagen. Det viktige spørsmålet har vært om bruken av barnehage er avhengig av at tilbudet er gratis. Som foreldrintervjuene viste, var ikke det avgjørende for de fleste. Når resultatet av prøveprosjektet ser ut til å ha kommet så heldig ut, er det slik oppvekstsjefen så det, ”matcha” sammen med at folk har valgt å bli. Som han sa,

har det aldri noen gang vært så mange unger i Øyfjell barnehage. For bygda er det ekstra gledelig at de nå får anledning til å bygge ny barnehage.

Jeg er overbevist om at folk får et inntrykk av at her er det liv laga. City-prosjektet har bidratt til det. Det er mye som skjer her i bygda, det har vært mediabelst. Vi merker effekten av at Øyfjell i hvert fall er et sted de vet om.

Det ble også pekt på betydningen av at navnet er kjent. For eksempel har lokal treindustri endret navnet på sitt produkt fra Telemarkskjøkken til Øyfjellkjøkken. De hadde sin merkevare i Telemarkskjøkken, nå hadde det blitt Øyfjellkjøkken.

Altså, det har med merkevarebygging å gjøre. Det har noe å skille seg ut med. Dette er noe om Øyfjell.

På spørsmål om gratis barnehage kan være noe for andre bygder som ønsker tilflytting av barnefamilier, mente oppvekstsjefen at det er et virkemiddel som kan skape interesse for et sted, men det understrekes igjen at forutsetningen er ledig kapasitet i barnehagen. Uten den vil det skapes misnøye hvis en tilbyr gratis barnehage og potensielle brukere blir stående på lange ventelister.

Ved oppvekstsenteret hadde de inntrykk av at foreldre har stor tillit til barnehagen og tilbudet der. Personalet blir oppfattet som løsningsorientert. Det kom til syne både når de måtte utvide arealet med en lavo, og i byggeperioden av ny barnehage hvor barnehagen vil benytte grendehuset som lokale.

Noe annet som ble kommentert av oppvekstsjefen, var at Øyfjell City benytter humor og ”*litt sprø tankegang*” i utviklingen av bygda. Det at Øyfjell nå får prøvebosted, blir oppfattet som en svært positiv utvikling. Medieomtale av arkitekttegnete hus er gull verdt for at folk skal bli oppmerksomme på Øyfjell, mente oppvekstsjefen.

Synspunkter fra nestleder (styrer i barnehage) og assistent

Slik disse informantene så det, var det svært positivt for alle foreldre at de kunne få fordelen med gratis barnehage. Samtidig opplevde de at det ble plassmangel i barnehagen, noe som medførte nye utfordringer. Om det var tilbudet som hadde forårsaket økt søkning til barnehagen, var noe mer usikkert, slik disse informantene så det.

Nå er det mange nye søkere, mange små, men de tror jeg har kommet likevel.

Tror ikke det har hatt noen direkte effekt. Svinger veldig år for år.

Det ble pekt på at det er naturlige svingninger i lokalmiljøet når det gjelder befolkningssammensetning. Noen har flyttet til Øyfjell, uten at en sikkert vet grunnen til det.

En annen utfordring var å få kvalifisert personale da behovet for økt bemanning kom. Som nestleder sa, har de vært heldig med søkere til ledige stillinger og er slik hun vurderer det godt kvalifisert. Det opplevdes også positivt å kunne lyse ut hele stillinger i barnehagen.

De tilsatte som nå var i barnehagen da intervjuet fant sted, hadde vært med i hele prosessen i prøveprosjektet. Nestleder pekte på at foreldre har økt bruken av barnehagen i perioden, noe som ga et positivt signal. Det er en tillitserklæring, og bra for hele oppvekstsenteret at barnetallet øker, mente hun.

Fint at de er så mange. Trygghet for mange. Fint å være mange også i overgang til skole og til ungdomsskolen i Rauland.

Det mest positive med å bli organisert i et oppvekstsenter, er det å bli flere. Det har også betydning for ressursbruk.

Bra at vi kan gjøre en del felles ting som jeg tror vi gjør fordi vi er et oppvekstsenter, vi kjenner hverandre. Det er også bra for ressursbruk. Bra å ikke være "lillebror" for eksempel under en større barnehage.

Samtidig er det greit med et visst skille mellom barnehagen og skolen. Nestleder mente at det kunne være en idé å satse på gratis barnehage i hele kommunen, for eksempel for ett årstrinn. Det kunne for eksempel være de yngste barna.

Kanskje ikke hvert år, men at det ble gratis for et årstrinn i hele kommunen. For da ville vi sikre alle søkerne. Foreldre kunne oppdage at det er fint med barnehage. For å få barna inn i barnehagen, så tenker jeg at det har vært et supert virkemiddel like godt det som hadde her i bygda for alle. Hvis vi hadde kartlagt på en måte – er alle toåringene i Vinje i barnehagen? Det har vi statistikk på. Og det ville vi gjerne hatt. Det hadde vært kjempespennende. Det ville fått en effekt å begynne tidlig. Ikke satse først på fem-åringene.

Det med gratis barnehage kan være et virkemiddel for andre bygder, slik disse informantene så det. Men de var overbeviste om at dette måtte være en del av en større pakke. Ei bygd må mobilisere hvis den skal få til noe.

Når du får med noen, vil det ha en spredningseffekt. Det er klart at oppe i Vinje oppvekstsenter begynner de nå å tenke på liknende tiltak. Jeg er sikker på at vi har fem år slik det ser ut i dag. Men det tenkte vi ikke for fem år siden. Da måtte det gjøres noe.

SYNSPUNKTER FRA BRUKERE OG TILSATTE I EDLAND BARNEHAGE

Som problemstillingene viser til, var det også viktig å få synspunkter fra informanter bosatt andre steder i Vinje kommune om hvordan de så på gratis barnehagetilbud som virkemiddel for å få barnefamilier til å bli boende eller eventuelt øke tilstrømningen av innflyttere. I samråd med oppdragsgiver ble Edland valgt ut som et aktuelt område.

INTERVJU MED FORELDRE OG TILSATTE I EDLAND BARNEHAGE

Intervju med foreldre

Foreldrene som ble intervjuet var svært fornøyde med barnehagetilbudet i Edland. De mente at kvaliteten på tilbudet var svært bra, men at det også har potensial for forbedring

En informant hadde erfaringer med andre barnehager, og ved sammenlikning kom Edland svært godt ut. Vedkommende hadde endret flytteplanene til et annet sted i kommunen på grunn av at barnehage- og skoletilbudet der ikke viste seg å være tilfredsstillende. I sammenlikning kom Edland heldig ut.

Når det gjelder spørsmålet om Øyfjell og prøveprosjektet, så de på dette som en del av en hel pakke, dvs. Øyfjell City-prosjektet. De hadde savnet mer informasjon om prøveprosjektet, og mente at kommunen hadde sviktet på dette punktet. Eventuell misnøye andre steder i kommunen kunne vært unngått hvis en hadde fått vite mer om at dette var et prøveprosjekt, og hva som var hovedmålet med forsøket.

Prøveprosjektet hadde fått bedre mottakelse hvis informasjonen hadde vært bedre. Feilen var at det virket litt hemmelig.

De var nå interesserte i å få mer kunnskap om hva dette hadde ført til for Øyfjells del og hvilke erfaringer brukere og tilsatte nå hadde.

Foreldre i Edland mente at det ikke var gratis barnehage som ville telle mest hvis en vurderte å flytte til ei bygd. For mange ville det være bra å få et slikt tilbud, men det ville ikke bety alt.

Det er flere faktorer enn bare gratis barnehage som teller. Det er viktig med sosiale forhold og at en kjenner seg trygg i miljøet en bor. Kvaliteten på barnehage og skole er her en avgjørende faktor. Det er det som vil være fokuset når du har barn i de aktuelle aldrene. Dårlig tilbud i barnehage og skole vil uvilkårlig få foreldre til å overveie å flytte fra bygda.

Det ble sagt under intervjuet at hvis Vinje kommune ønsket å bruke ekstra ressurser på barnehage, burde de heller løfte kvaliteten på tilbudet. En måte å gjøre det på kunne være å satse på sunt kosthold, at barna fikk ett varmt måltid om dagen, og at barnehagen benyttet lokale råvarer. Videre er de store mulighetene for å drive med friluftsliv og nærheten til naturen noe som det kunne vært fokusert mer på for å få folk interesserte i Edland. Dette kunne brukes til å markedsføre bygda generelt, og barnehagen spesielt.

Noe annet som ble understreket under intervjuet, var at Vinje kommune burde satse mer på samarbeid mellom tettstedene, og at det var mye en kunne lære av hverandre. Det ble sett på som positivt at barnehagene i kommunen besøker hverandre. Det var noe som burde utvikles videre til også å gjelde skolene, ble det sagt.

Edland er et godt sted å bo, slik informantene vurderte det, men også her kunne en sette i gang et ”mobiliseringsprosjekt”. Slike tiltak setter stedet på kartet, og gratis

barnehage i en periode kunne være en del av slikt utviklingsprosjekt. Men det måtte flere tiltak og aktiviteter til for at det skulle ha noen virkning slik disse foreldrene så det.

Intervju med tilsatte i Edland barnehage

Tilsatte i Edland ble kjent med at prøveprosjektet skulle starte i Øyfjell. Slik de så det, hadde det vært lite av negative reaksjoner blant foreldre i Edland på at dette foregikk i Øyfjell. På mange måter var det overraskende. Det har heller vært personalet som har reagert på forskjellsbehandlingen av foreldre i kommunen.

En av informantene mente at ideen om gratis barnehage generelt er god.

Det burde egentlig vært gratis barnehageplass for alle. Det vi ser er at en del velger andre tilbud til barna sine. Det kan være barn som vi veldig gjerne skulle hatt inn i barnehagen. Jeg tror kanskje at gratis barnehageplass ville fanget opp mange barn som kanskje trenger noe ekstra tidligere. En god tanke og et godt sosialt tilbud. En utjevning av økonomiske forskjeller.

Mye handler om at foreldre ser kvaliteter i barnehagen, og at barnet har behov for det sosiale nettverket som barnehagen representerer. De som ikke benytter barnehagen, gjør ikke dette på grunn av økonomiske forhold, slik tilsatte oppfattet det. De gjør det heller fordi de ønsker å ha barnet hjemme.

Flere foreldre benytter seg av fullt barnehagetilbud i Edland. De tilsatte hadde synspunkter på tilbudet i kommunen.

Det at kommunen tilbyr så mange varianter - en dag, halve dager, to dager m.m. - er veldig brukertilpassa. En dag er ikke noe godt tilbud. Politikerne ser ut til å ville beholde alle alternativer. I dag tror jeg ikke det er noen steder som benytter seg av endagstilbud. Vi har hatt det, og det er klart det er veldig vanskelig for ungen. Heller ikke halvdager er heldig.

Det ble sagt under intervjuet at det i Edland er et visst generasjonsskifte, og at det derfor var en liten "dødperiode" når det gjaldt nye barn i barnehagen. Det med gratis barnehage mente de hadde mye for seg. Som en sier:

Jeg tror at gratis barnehagetilbud vil være et virkemiddel for å få folk til å etablere seg i bygda. Når du er i etableringsfasen, ser etter hus og sånn, så har du mange utgifter. Et gode som mange barnefamilier ville sette veldig høyt. Jeg tror Vinje kommune kunne bruke det som et lokkemiddel for å få småbarnsfamilier til å bosette seg her i tillegg til alle de andre godene. Hvordan vi har det her, muligheter for friluftsliv, natur, det er en veldig god plass å bo.

Mange i Edland har lang arbeidsvei, men det er også noen som etablerer seg med egen virksomhet i bygda. Hvis en da hadde hatt gratis barnehage, så hadde en i en periode kunne bruke litt mer tid og ressurser til å starte en egen bedrift eller virksomhet.

Vi trenger flere barn, vi må sette fokus på hva barnehagen kan bidra med. Barnehagen er viktig for foreldre, vi må markedsføre oss, vise hva vi er

gode på, trekke til oss nye familier. Det å kunne tilby gratis barnehage i en pakke, ville være positivt.

Et annet problem i Edland for de som ønsker å bosette seg, er at det er lite med ledige boliger. ”Derfor er ideen fra Øyfjell med prøvebosted veldig god”, ble det sagt.

Men også her så ikke informantene at gratis barnehage var løsningen for å hindre fraflytting. Det sosiale nettverket ble vurdert som svært viktig for trivselen, at det var kulturelle tilbud og at det foregikk noe en kunne delta på.

Som en sier, trodde hun ikke at økningen av barn i barnehagen i Øyfjell var på grunn av prøveprosjektet alene, men at det nok hadde betydd en del for utviklingen. Det viktigste var at det gikk inn i en slik pakke som Øyfjell City.

OPPSUMMERING OG KONKLUSJONER

I analysen av intervjuene kommer det fram at det er høy grad av konsensus blant de involverte i Øyfjell at prøveprosjektet med gratis barnehagetilbud har vært vellykket og at hovedmålet er nådd – nemlig flere barn i barnehagen. Som tidligere nevnt nærmet barnetallet seg til en kritisk grense i årene 2005 – 2006 både for barnehagen og skolen. I skoleåret 2008/2009 var det for eksempel fire elever på første årstrinn, og det totale elevtallet var 21. Framtidsprognoser som bygger på antall fødte barn, viser at det i skoleåret 2014/2015 vil være 34 elever som går på skolen hvis barnefamiliene velger å bli i bygda.

Foreldre som ble intervjuet, mente at prøveprosjektet hadde ført til at flere hadde etablert seg eller flyttet til bygda. De mente at effekten av gratistilbudet slik var større enn det tilsatte i barnehagen mente.

Når det gjelder kostnadene, kom prosjektet brukbart ut hvis vi ser på forholdet mellom foreldrebetaling og statsstøtte. Flere barn førte til økt driftstilskudd fra staten (vel og merke opp til en viss grense).

Som oppvekstsjefen konkluderer:

Gratis barnehage var vellykket, alt slo til. Nytt personale, statstilskuddet har finansiert det. Det har bidratt til at Øyfjell skal være en attraktiv plass å bo.

Det er vanskelig i denne type evaluering å si noe sikkert om hva som førte til hva, om årsak og virkning. Var det andre faktorer enn gratis barnehagetilbud som førte fram? Som foreldrene uttrykte det, var det hele ”pakka” – Øyfjell City – som har gjort Øyfjell til et attraktivt sted å bo. Men de legger også vekt på at det med gratis barnehagetilbud ga en signaleffekt om at her var du velkommen, her skjedde det noe, og her ville en vise at bygda har ei framtid ved å satse på småbarnsfamilier som ofte er i en etableringsfase.

Statistikken viser altså at bruken av barnehagen har økt i prøveperioden. Det har derfor vært en viss spenning til hvordan søkningen for 2009/2010 ville bli når foreldrebetaling trer i kraft igjen. Så langt er det få som har forandret tilbudet. Som oppvekstsjefen sa i intervju våren 2009:

Barnehagen har fått 4-5 nye søknader, for ett barn er det endringer på hvilke dager som skal benyttes og ett barn har gått ned en dag i bruken. Det fikk vi bekrefte nå.

Statistikk fra SSB 2009 viser at Vinje har økt folketallet med 20 personer. Slik sett skiller kommunen seg positivt ut fra andre kommuner i Vest-Telemark. Kanskje kan Øyfjell ha en liten del av æren for det. En mer uoffisiell statistikk for bygda viser at det i prosjektperioden har vært en tilflytting av 12 voksne og 10 barn (opplysninger fra oppvekstsenteret).

Et virkemiddel for andre bygder?

Som informanter i Edland peker på, vil ulike typer utviklingsprosjekter være positive, uansett. Når det gjelder gratis barnehage, er de noe delt i synet på hvor effektivt det ville være for å øke bosettingen. Slik noen av disse informantene vurderer det, vil ikke gratis barnehagetilbud alene være det som skal til. Muligens kan det ha en signaleffekt utad til potensielle innflyttere som har valget mellom to nye bosteder. Da kunne Edland eventuelt komme best ut. Andre virkemidler som

er viktige, er at kommunen støtter opp under nyetableringer, og at det finnes flere utleiebosteder med god standard.

Ved siden av arbeidsmuligheter vil faktorer som boligmarked, bygdas omdømme, kultur og fritidstilbud være avgjørende. Ifølge Vareide (2009) er det i to livsfaser at folk særlig flytter: etter endt videregående og ved familieetablering. Det er ikke slik at disse to gruppene velger etter de samme kriteriene. Ved siden av arbeid, teller stedlig attraktivitet mye. Stedsutvikling kan gjøre at kommuner "slår statistikken" når det gjelder fraflytting.

Det kan ut fra foreliggende data i denne evalueringen se ut til at Øyfjell er i ferd med å utvikle stedlig attraktivitet, og da særlig for barnefamilier.

REFERANSER

Statlige tilskudd til barnehage.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/barnehager/tilskudd.html?id=115228>.

Lastet ned 10.05.09.

Visjoner for Øy fjell City.

<http://oyfjell.brada.no/index.php?page=11&id=5>

Lastet ned 12.05.09.

Kitzinger J. (1995) 'Introducing focus groups', *British Medical Journal* 311: 299-302.

Vareide, K.: *Attraktivitetsbarometeret.*

<http://www.regjeringen.no/upload/MD/sub/stedsutvikling/vedlegg/landskonferansen2008/telemarkforskning.pdf>

Lastet ned 15.06.09.

VEDLEGG

Vedlegg 1

Intervju med enhetsleder – Øyfjell oppvekstsenter

1. Generelt, opplysninger om oppvekstsenteret.
2. Hvordan startet det hele? Hvordan kom ideen om å starte et gratis barnehage tilbud fra?
3. Litt om prosessen.
4. Økonomien i tilbudet. Kostnader, statlige tilskudd, utgifter for kommunen m.m.
5. Hva har tilbudet betydd for foreldre/foresatte?
6. For lokalmiljøet?
7. For tilsatte?
8. Har det hatt noen betydning for innholdet?
9. Er dette et virkemiddel som kan benyttes andre steder?

Intervju med nestleder og ansatt i Øyfjell barnehage

1. Bakgrunn, stilling, år i barnehagen.
2. Generelt om barnehagetilbudet – kvalitet, fysiske rammer, barnegruppe, foreldresamarbeid, samarbeid med skolen m.m.
3. Syn på barnehagen i lokalmiljøet, behov for barnehageplass.
4. Har det at tilbudet er gratis, påvirket innholdet i barnehagen? Eventuelt på hvilken måte?
5. Hva har det tilbudet betydd for rekruttering av barn?
6. Hvordan vurderer du samarbeidet mellom hjem og barnehage?
7. Hva har tilbudet betydd for bruken av barnehagen? (omfang av plasser, tid, samarbeid med hjemmene osv)
8. Hva tror du tilbudet har betydd for lokalmiljøet? (tilflytting, aldersspredning, andre forhold)
9. Hva har tilbudet betydd for de tilsatte? (økt arbeidspress, inspirerende arbeidsmiljø, flere foreldre å forholde seg til, Nye ”krefter” i foreldregruppa, flere kollegaer, press på areal m.m.)
10. Andre kommentarer?

Intervju foreldre i Øyfjell barnehage

1. Barn i barnehagen. Egne behov og tilbud.
 - behov for daglig omsorg/tilsyn
 - barnets trivsel og behov for jevnaldrende
 - barnets læring og utvikling
 - forberedelse til skolestart
 - barnehagen en viktig del av oppvekstmiljøet, en måte å bli kjent med andre foreldre på
2. Generelle synspunkter på barnehagen. Innhold, lærings og oppvekstmiljø, personalets kompetanse, fysiske rammebetingelser m.m.
3. Hvordan fikk dere informasjon om at tilbudet var gratis?
4. Hva har det at tilbudet var gratis i to år betydd for dere? (økt bruk, bli kjent med barnehagen, ”rekrutteringsmiddel” m.m.)
5. Hvordan påvirker det å ha barn i barnehagen familien? (døgnrytme, arbeidsfordeling m.m.)
6. Hvordan vurderer dere hjem – barnehagesamarbeidet? Har det at barnehagetilbudet var gratis påvirket hjem – barnehagesamarbeidet? Eventuelt hvordan?
7. Vurderes barnehagetilbudet så bra at dere ønsker å fortsette å ha barn i barnehagen?
8. Hva mener dere tilbudet har betydd for lokalmiljøet og Øyfjell? (sette Øyfjell på kartet, flere unge familier, økt folketall og lignende)
9. Har det hatt betydning for tilflytting til bygda?
10. Andre kommentarer?

Intervju med styrer og tilsatte i Edland barnehage

1. Bakgrunn, stilling, år i barnehagen.
2. Har du hørt om barnehagetilbudet i Øyfjell?
3. Hva synes du om å tilby gratis barnehage i to år?
4. Hvilken effekt tror du det har på søkningen til barnehagen?
5. Tror du det kan være et virkemiddel for å rekruttere flere barn i barnehagen?
6. Tror du det vil påvirke omfanget i bruk av barnehagen? (heldag, halvdag, antall dager m.m.)
7. Er det et virkemiddel for å få flere barnefamilier til å bosette seg i bygda?
8. Er dette noe som du mener at Edland burde forsøke?
9. Tror du det at barnehagetilbudet er gratis kan påvirke innholdet i barnehagen?
10. Andre kommentarer?

Intervju med foreldre i Edland barnehage

Bakgrunn for intervjuet. Gratis barnehagetilbud.

1. Hvorfor har dere barn i barnehagen? Egne behov og tilbud.
 - a. behov for daglig omsorg/tilsyn
 - b. barnets trivsel og behov for jevnaldrende
 - c. barnets læring og utvikling
 - d. forberedelse til skolestart
 - e. barnehagen en viktig del av oppvekstmiljøet, en måte å bli kjent med andre foreldre på
2. Hva er erfaringene med barnehagen? Kvalitet, samarbeid, sosialt nettverk?
3. Hvor viktig er det for Edland å ha et barnehagetilbud for alle årsgrupper?
4. Har dere hørt om prøveprosjektet i Øyfjell? Hvor fikk dere eventuelt informasjon om det? Og hva er deres synspunkter på det?
5. Tror dere at gratis barnehagetilbud ville bety noe for tilflytting, eventuell etablering i Edland?
6. Ville det at tilbudet er gratis betydd økt bruk av barnehagen? (omfang, bli kjent med barnehagen, ”rekrutteringsmiddel” m.m.)
7. Hva mener dere at et gratis tilbud vil bety for lokalmiljøet i Edland? (sette Edland på kartet, flere unge familier, økt folketall og lignende)
8. Andre kommentarer?